

Ruralitats

Laia de Ahumada | Ignasi Aldomà Buixadé | Miquel Bassols
| Rosa Binimelis | Lluís Busquets i Grabulosa | Judith Colell
| Julià Guillamon | Isabelle Jonveaux | Adrià Pujol Cruells |
Pep Riera | Robert Savé Monserrat | M. Claustre Solé | Jacint
Torrents i Buxò

Director: Miquel Calsina Buscà
Secretari de redacció i gerent: Guillem Jové
Edició i correcció lingüística: Isidre Ferré
Disseny: Víctor García Tur

Consell de Redacció: Gabriel Amengual, Jaume Dantí, Teresa Forcades, Núria Iceta, Josep Otón, Antoni Pou, Ferran Sáez Mateu, Mar Rosàs, Francesc Torralba

Secretaria: Pilar Saraís i Maribel Bataller

Copyright © de l'edició: Fundació Joan Maragall. Cristianisme i Cultura
Copyright © dels articles és de l'autor corresponent

Edició | Redacció | Subscripció:
Fundació Joan Maragall. Cristianisme i Cultura
www.fundaciojoanmaragall.org
fjm@fundaciojoanmaragall.org

Qüestions de Vida Cristiana (Tercera època)
Publicació quadrimestral
Preu del volum: 12 € | Subscripció anual (3 volums): 30 €
ISSN: 0214-7769
DIPÒSIT LEGAL: B I.413-1959
Abril 2023

Imprès a I.G. Santa Eulàlia

Aquesta revista ha rebut una ajuda a l'edició del Ministerio de Cultura y Deporte

Qüestions de Vida Cristiana és una revista històrica fundada l'any 1958 a Montserrat. La capçalera és propietat de l'Abadia de Montserrat.

¿La fi de la pagesia?

Present i futur de l'agricultura i la ramaderia a Catalunya

87

Pep Riera

Pagès. Coordinador nacional d'Unió de Pagesos (1976-2000).

No és gens fàcil fer pronòstics, ni tan sols a curt termini, per un sector com l'agrari a Catalunya; un sector que hem de qualificar de fràgil per circumstàncies històriques que venen de lluny. Primer per la política franquista, que va fer marxa enrere respecte de la política agrària de la Segona República, tímida certament, en la qual cal incloure la Llei de Contractes de Conreu de Catalunya. També per les conseqüències de la Política Agrària Comuna (PAC) de la Unió Europea, ja que, pel fet d'haver-nos-hi incorporat tard, no vam poder beneficiar-nos de la PAC fundacional. I, finalment, pel procés de globalització, que ha creat les condicions per forçar la primera reforma de la PAC, que ja va començar a aplicar-se l'any 1992, just quan feia poc temps que ens hi acabàvem d'incorporar i que ha patit sotracs recents tan importants com els derivats de la covid-19 o de la guerra d'Ucraïna.

El conjunt del territori català no reuneix les condicions per a una agricultura productivista que pugui competir en preus en el marc d'un mercat globalitzat sense comptar amb una protecció en frontera eficient. Cal pensar que ja a l'edat mitjana, i amb una població majoritàriament pagesa, ja era deficitari en cereal per panificar, que calia dur

d'altres punts de la Mediterrània. A part de disposar d'un terreny muntanyenc i un règim de pluges irregular i escàs, l'agricultura catalana ha estat bàsicament de sequer, ja que el model de tinença de la terra derivat del repartiment feudal de la Reconquesta en cap moment va pretendre copiar l'agricultura intensiva, de regadiu, que practicaven els àrabs. Val a dir que la gran lluita Remença del segle XV, que s'acaba amb una evident victòria pagesa, elimina la qüestió dels *mals usos*, però ni de lluny resol el tema de la tinença de la terra. Aquesta qüestió s'arrossegà durant segles, i avui encara és l'assignatura pendent d'una reforma agrària que mai no s'ha realitzat i que compta amb contrareformes tan barroeres i

88 **A finals del segle XIX, la immensa majoria dels pagesos catalans eren arrendataris, parcers i masovers, uns amb papers i altres absolutament a precari.**

negatives com la desamortització de Mendizábal en ple segle XIX, en el marc de polítiques que pretenien ser liberals. La inestabilitat de la pagesia a la terra, la qual havia de treballar-la i transformar-la, és una constant que dificulta la mo-

dernització —una modernització que comença a produir-se en aquest moment en altres llocs d'Europa i del món i que fa aparèixer una agricultura més productiva i per tant més competitiva, fet que crearà les condicions de suport per a la revolució industrial.

A finals del segle XIX, amb les conseqüències de la fil·loxera encara latents en un sector tan important com el de la vinya, la immensa majoria dels pagesos catalans eren arrendataris, parcers i masovers, uns amb papers i altres absolutament a precari. I aquesta situació afecta la major part d'un sector que, en un país ja industrialitzat com Catalunya, compta amb més d'un 30% de població activa pagesa. Per tant, quan les eleccions van deixar de ser censatàries, els vots de la pagesia van començar a comptar.

Quan s'arriba a la segona dècada del segle XX, la burgesia que vol governar a Catalunya i que aconsegueix amb penes i treballs la Mancomunitat pretén promoure una política de modernització del sector agrari, sense tocar, però, les estructures, cosa que farà que el balanç dels resultats sigui molt minso. D'aquella breu però interessant etapa política, en quedarà per sempre el foment de l'associacionisme agrari, que cristal·litzarà en els sindicats agrícoles arreu del

país. Un testimoni d'aquest període són els edificis d'estil modernista que podem contemplar avui encara a les comarques de Tarragona.

La capacitat d'associar-se millora una mica les condicions de vida dels pagesos més pobres, però no és suficient per canviar-les dràsticament. Una prova d'això és que des de la Unió de Rabassaires s'impulsa, ja durant la Segona República, una Llei de Contractes de Conreu que intenta donar resposta a l'assignatura pendent en el camp des de la guerra dels Remences: la qüestió de la tinença de la terra. Es tractava d'un tema tabú per a la burgesia, que sota l'aixopluc dels *partits tornants* durant la Restauració i amb el lideratge de la Lliga, malden per conservar íntegres les seves propietats rurals. Durant la Segona República, com ja hem assenyalat, les forces socials més reaccionàries —entre les quals els grans terratinents castellans, andalusos i també catalans— mai no van voler acceptar la Llei de Contractes de Conreu, tot i que era molt moderada i no plantejava cap mena de col·lectivització de les terres, sovint en mans de propietaris absentistes.

89

Durant el règim militar, l'immobilisme social va retornar al camp i no hi va haver cap possibilitat de plantejar cap mena de reforma social. Catalunya, que havia comptat amb el no d'una de les pagesies més ben organitzades del món, va tornar a quedar en mans del caciquisme, el mercat negre i la corrupció. Res a veure amb els anys d'optimisme de la República, quan semblava que, amb les organitzacions pageses i un evident suport polític, tota mena de canvis eren possibles. El nou règim polític és una llosa que imposa un control rígid, també en el sector agrari, que amb la destrucció dels sindicats i de les associacions que els pagesos havien creat lliurement, deixaven novament la pagesia lligada de peus i mans.

La modernització del sector agrari català i espanyol no va venir donada, com en altres parts d'Europa, per unes inversions en les explotacions familiars que incentivessin la productivitat, rebaixessin els costos de producció i fessin l'agricultura i la ramaderia molt més eficients. En aquells anys de l'Espanya latifundista sí que es traurà profit de la mecanització dels conreus extensius. L'efecte dels tractors, els sembradors i les recol·lectores permet expulsar un excedent de mà d'obra que serà l'inici del que cinquanta anys després s'ha anomenat l'*Espanya vaciada*.

A Catalunya també arriba aquesta mecanització quan es liberalitza la compra de maquinària, que sovint és d'importació; el resultat és que cal dimensionar les explotacions amb terres que són de propietat o arrendades, cosa que es farà a costa que molts pagesos hagin d'abandonar els camps. A Andalusia eren jornalers, aquí pagesos autònoms. Les xifres d'abandonament del camp a Catalunya també són considerables. Als anys setanta, a finals de la dictadura comptàvem amb un 8% de la població agrària. Aquesta xifra va començar a reduir-se dràsticament fins a les xifres actuals, de menys d'un 1%. I a més, cal comptar també com a factors molt negatius l'envel·liment de tota la pagesia i, cada cop més, la manca de relleu generacional en l'ofici.

L'agricultura extensiva, sobretot de cereals, és de sequer, amb petites excepcions als regadius de Lleida, i amb uns rendiments molt baixos a causa d'una pluviometria escassa i irregular. Cal afegir que els preus ja no són els dels anys de l'«autarquia» i el mercat negre i que la productivitat per hectàrea no s'acosta ni de bon tros a la de l'Europa humida. Progressivament, a les acaballes del franquisme i durant la transició es va liberalitzant el mercat per preparar la incorporació al mercat comú. Comença a quedar clar que en aquestes noves condicions els únics sectors de producció que sobreviuran seran aquells que siguin competitius en un mercat cada cop més obert, i que l'ingrés al que ja s'anomena Unió Europea ho acaba de complicar tot.

L'ingrés a la Unió Europea coincideix amb la fi de la primera PAC, que havia començat amb el Tractat de Roma —en aquella «Europa dels sis», de signe proteccionista— amb l'afany d'establir una veritable «política de preus i mercats» que estabilitzés els preus dels aliments, tant en relació amb els pagesos com per al conjunt dels consumidors. Probablement va ser determinant l'obsessió dels alemanys amb la inflació en un temps de postguerra en què els aliments ponderaven molt més que avui a l'hora de calcular l'IPC. Aquella primera PAC va propiciar una estabilització dels preus dels principals sectors de producció europeus (de la UE, és clar), que va coincidir amb una estabilització dels costos de producció per a l'agricultura i la ramaderia (energia, maquinària, adobs, llavors...). Al costat d'altres factors, que ja no depenien de la PAC sinó de les polítiques estructurals de cada estat, van afavorir una

veritable modernització del sector agrari de cadascun dels països de l'Europa dels sis.

Cal recordar que el gran pacte agrari francès té lloc en el primer govern de la V República, tot just quan el mercat comú ja començava a rutllar. Coses tan importants com la SAFER (un banc de terres), la formació agrària, la recerca i l'assessorament tècnic a la pagesia, o el gran centre d'anàlisi d'Orleans són el fruit de l'entesa entre els principals sindicats agraris i el ministre d'Economia Edgar Pissani.

No hem d'oblidar —perquè és molt important— que el mercat comú va funcionar durant gairebé trenta anys sense la presència de l'estat espanyol, i que mentre que allà intentaven donar una resposta global a la problemàtica agroalimentària, aquí l'objectiu de la política agrària «nacional» semblava que era que res no canviés gens ni mica, perquè els privilegis agraris eren intocables. A tot estirar vam presenciar com de la política autàrquica i proteccionista es passava a exportar Pegasos i Barreiros a l'Amèrica del Sud i a acceptar que fossin pagats amb cereals, carn congelada i altres, sense tenir en compte si aquests pagaments, propis d'un «comerç d'estat», distorsionaven els preus agraris del mercat interior. En aquells mateixos anys, en el mercat de la PAC es retiraven del mercat aquells excedents que podien provocar una baixada de preus que afectés la pagesia.

Aquells anys, amb un 30% de pagesos al conjunt de l'estat i un 8% a Catalunya (i amb un pes molt més important dels joves tant en un lloc com a l'altre), era el moment adient per enfocar una «reforma estructural» amb l'objectiu principal de modernitzar l'agricultura, fer-la més productiva i competitiva, mantenir i reforçar l'equilibri territorial i sobretot evitar el que després s'ha anomenat l'*Espanya vaciada* o la *Catalunya buida*; un fenomen, doncs, que també tenim aquí, i que ens ha deixat uns territoris tancats —i no tan sols a l'alta muntanya— amb uns dèficits humans molt difícils de compensar, ja que l'abandonament de pagesos i ramaders ha arrossegat també els altres oficis que hi vivien i que ocupaven el seu espai vital.

91

La Catalunya buida —i no només a l'alta muntanya— ha deixat territoris amb uns dèficits humans molt difícils de compensar, ja que l'abandonament de pagesos i ramaders ha arrossegat també altres oficis.

Coincidint gairebé amb la transició política, al nostre país s'accelera la pèrdua de pagesos en gairebé tots els territoris i en totes les agricultures. Algú pot pensar que en els llocs amb una agricultura més intensiva i més productiva això no ha passat mai, com pot ser el cas de la fruita dolça i els regadius de Lleida, gràcies al canal d'Urgell, imaginat a la segona meitat del segle XIX. Allà, si bé de bon començament van haver de sembrar-hi alfals, un conreu extensiu a causa de la salabor, al cap de cent anys la sal s'havia estabilitzat i podien plantar-hi gairebé pertot arreu arbres fruiters, que donaven molta més feina però eren més rendibles. Amb tot, al cap d'uns quants anys de bonança, ja als anys vuitanta, van començar a patir els efectes dels mercats, uns efectes que encara duren avui: preus alts si la collita era minsa, sovint per causes meteorològiques, i preus baixos sovint per sota costos de producció si la collita era bona. Aquesta situació es va agreujar, a més, per causes externes de caràcter estrictament polític, com va ser, recordem-ho, la decisió de Rússia de vetar les importacions de fruita dolça.

Sectors aparentment molt productius i molt rics ens han demostrat aquests darrers anys que són molt fràgils. Aquest fet, l'explica molt bé la pel·lícula catalana *Alcarràs*, que reflecteix les vicissituds que viuen i pateixen els membres d'una família pagesa del Segrià que intenta sobreviure en aquestes circumstàncies econòmicament i socialment incertes; i a més fer-ho en una situació del tot a precari, ja que, a banda d'haver de patir les incerteses del mercat, no són propietaris de les terres que treballen i no tenen cap contracte d'arrendament, cosa que els deixa en una indefensió absoluta quan la propietat té l'ocasió d'obtenir més ingressos amb una inversió de caràcter especulatiu que pot situar en les terres de conreu a canvi d'arruïnar els que les treballen... O pensem en el regadius intensius del Maresme o del Baix Llobregat, amb bones collites tot l'any, en què es conreen hortalisses de cicle curt amb uns rendiments que sovint la construcció d'hivernacles han incrementat i han assegurat davant de possibles glaçades, pedregades o ventades. La manca d'una bona planificació territorial, però, ha provocat que un creixement urbanístic forassenyat, guiat només per l'especulació, s'hagi endut aquests darrers anys terres de conreu —les millors—, pagesos i importants produccions agràries.

¿Més exemples de com tenim la fragilitat *al pati*? Doncs posem el de la ramaderia industrial, que ha aconseguit, és cert, un nivell d'eficiència professional envejable però que té dos problemes estructurals —de fons— molt preocupants, que fan que la seva indubtable productivitat sigui molt fràgil. Per un costat, la majoria de les granges d'engreix amb pinso estan integrades a l'empresa que els subministra el pinso. Aquest model, majoritari a tota la ramaderia intensiva, comporta el naixement de la figura del ramader «autònom», que legalment no té cap relació laboral amb l'empresa propietària del bestiar i que es limita a pagar-li un tant per cada animal engreixat.

¿I què passa en el sector lleter, que anys enrere havia cobert bona part del territori català, inclosa l'alta muntanya? Doncs que ja fa molts anys, més de trenta, que la indústria lletera —les grans empreses d'àmbit estatal— van decidir convertir-se en un *cartel* i pactar el preu que calia pagar als pagesos per la llet. Això va coincidir amb els anys que el sector s'anava reestructurant, en part per la voluntat dels propis ramaders, que volien comptar amb unes explotacions més productives (cosa que va comportar inversions en instal·lacions, en la introducció o millora de les màquines de munyir o en la compra de maquinària per fer possible la tècnica de l'ensitjat). Altres mesures que també van servir per millorar el sector van ser el sanejament o la millora genètica, que sovint es van convertir en normes d'obligat compliment. Cal afegir-hi en aquells anys, ja dins de la Unió Europea, l'aparició de les «quotes lleteres», que van comportar una altra sotragada econòmica per al sector, ja que van obligar molts ramaders a endeutar-se per comprar-ne. Aquest mercat de quotes mai no hauria d'haver existit si les coses s'haguessin fet bé, sense marge per a l'especulació.

Tot plegat va deixar un sector lleter molt endeutat. Per espessar el suc, el preu que es pagava per la llet va començar a distanciar-se en negatiu dels costos de producció. Han passat els anys i l'escenari que ha quedat en la ramaderia lletera és patètic. En cap altre sector s'ha patit un nivell d'abandonament com en el lleter. ¿Quin és l'horitzó de futur? Que més ramaders pleguin i que calgui importar més llet de l'altra banda dels Pirineus.

Per continuar amb la radiografia realista del sector agrari, esmentaré dos casos més: el cultiu de la patata i la vinya. Des

que es va introduir a la dieta popular el costum de menjar patates (a començaments del segle XIX), sempre havíem estat autosuficients en aquest producte. És un cultiu que a començaments dels anys cinquanta es va mecanitzar, i s'havia estès de cap a cap del país i també de l'estat. Però a les acaballes del segle passat, a través de Mercabarna i altres *mercats*, es va començar a introduir la patata de consum francesa en grans quantitats, cosa que va rebentar els preus de la que produïem aquí. Avui, al cap de poc més de vint anys, el consum de patata depèn dels excedents del mercat francès. Algú em podria dir que aquest comerç entre països que formen la Unió Europea és perfectament legal, encara que estigui sota l'ombra del *dúmping*, perquè, si convé, aquestes patates s'exporten a preus inferiors als costos reals de producció senzillament perquè els francesos, amb aquests malabarismes, aconseguixen mantenir estables els preus de la patata a casa seva. Un negoci rodó. Per aquestes pràctiques que manipulen els preus dels aliments, a Noruega, els contraris a la incorporació a la Unió Europea ja han guanyat dos referèndums.

Per acabar d'encaixar aquest mosaic constituït per tots els sectors de producció que tenim a Catalunya, no podem deixar de banda la vinya i el vi, perquè cobreixen una part molt important del nostre territori i perquè el procés d'elaboració hi afegeix un gran valor econòmic, tant en els vins com en els caves i en altres begudes amb més graduació alcohòlica. França ha seguit sempre una política que consisteix a prestigiar i valorar els seus vins —que no es troben mai al mercat a preus rebentats; ben al contrari: s'ho fan pagar. A Catalunya i a l'estat històricament el vi ha estat la beguda dels pobres.

Hem tingut vinya arreu del país, fins i tot a cotes molt altes, encara que a molts llocs només fos per a l'autoconsum. Els canvis en l'economia, d'una banda, i la fil·loxera, de l'altra, van provocar que la vinya acabés desapareixent de moltes comarques, mentre que, en canvi, en altres va esdevenir un monocultiu amb nivells d'especialització i organització dels pagesos gens menyspreable. El catàleg de cellers cooperatius modernistes a la Catalunya nova en són un bon exemple.

Especialització i organització per a la comercialització: molts economistes ens dirien que és garantia d'èxit, però malauradament no ha estat així. Al costat dels sindicats agrícoles (cooperatives), van néixer en el sector vinícola empreses

dedicades a l'elaboració de vi i després de xampany d'unes dimensions difícils de trobar avui a França. Cap a finals del segle XX, a un d'aquests monstres, grans compradors de raïm, se li va acudir una estratègia per «ocupar» el mercat americà, des de sempre en mans franceses (diuen que ja van celebrar la seva independència amb xampany francès). I la conquesta d'aquest mercat, Freixenet l'havia d'aconseguir amb uns preus baixíssims i amb unes campanyes de publicitat dissenyades a Hollywood, que també emetien les televisions d'aquí. Com a primers compradors de raïm a Catalunya, van aconseguir abaixar els preus del raïm que es pagaven a la pagesia que només produïa raïm i no elaborava ni vi ni xampany. El resultat de la conquesta de l'Oest —vull dir del mercat americà— va ser un fracàs: els francesos encara hi manen perquè tenen un producte prestigiat, encara que sigui molt més car.

95

Val a dir que les empreses més grans del sector, compradores també de raïm, van afegir-se a la iniciativa Freixenet i a la política de preus baixos, sovint també per sota dels costos reals de producció, i entre tots han aconseguit que sigui ja una política de fets consumats molt difícil de superar i reconduir. I ¿serveix de res recordar ara que aquestes pràctiques de manipulació dels preus dels mercats no han servit per evitar que les dues grans empreses, Codorniu i Freixenet, hagin acabat venudes a altres especuladors que no tenen cap intenció de modificar una política de preus que arruïna els pagesos i sentència el seu futur professional?

No sé si aquests exemples concrets serveixen per situar els problemes que intentem plantejar i analitzar. Suposo que sí. Una altra cosa és superar-los i trobar-hi solucions per sortir del pas. Hi ha un rerefons econòmic comú a gairebé tots els sectors, però a casa nostra a l'agricultura i a la ramaderia s'hi afegixen altres sectors que acaben d'embolicar la troca. M'explico: és evident que l'abandonament del sector lleter ha estat provocat pel fet que durant molts anys hi ha hagut preus baixos; però la desaparició de la vaca de llet del Cadí i del Pallars o la fallida de lleteries de la Seu i Copirineu al Pallars van ser determinants a l'hora que cap altra empresa del sector volgués cobrir aquell buit que deixaven, i els circuits de recollida, complicats i cars a l'alta muntanya, van quedar deserts.

O com al terme de Mataró-Llavaneres, al rovell de l'ou dels regadius intensius del Maresme, una part de les sènies,

que són propietat de la família De Mora i Arago, residents des de fa molts anys a Madrid, estan abandonades. Durant moltes generacions van ser treballades per pagesos en règim d'arrendament; ara els preus de Mercabarna i la inestabilitat que et dona aquesta mena de tinença de la terra han estat les causes que es trenqui finalment la continuïtat generacional dels arrendataris, parcers i masovers. Perquè és evident que aquí la propietat de la terra agrícola és un factor d'estabilitat i durant molts anys ha ajudat a garantir la continuïtat professional al sector agrari. Però també és cert que en altres països d'Europa, a Holanda per exemple, han trobat solucions eficients perquè els pagesos tinguin accés a la terra amb plenes garanties de continuïtat sense haver-la de comprar.

96 **En altres països d'Europa com Holanda, han trobat formes eficients perquè els pagesos tinguin accés a la terra amb plenes garanties de continuïtat, sense haver-la de comprar.**

Fins a la guerra civil, «reforma agrària» volia dir resoldre radicalment el tema de la propietat de la terra, i el lema de la Unió de Rabassaires ho expressava molt bé: «La terra per qui la treballa.»

Però avui ja no parlem de «reforma agrària» sinó més aviat de «polítiques agràries» (ho diem en plural perquè una part d'aquestes polítiques [la PAC] és competència de la Unió Europea mentre que altres, el que genèricament en diem «política d'estructures», són decidides i aplicades a cadascun dels estats membres, encara que aquestes mesures estiguin cofinançades per Brussel·les). Per filar ben prim, encara restaria diferenciar en els estats federals o a l'«estado de las autonomías» les competències que corresponen a cada administració.

Bé, per acabar, soc conscient d'haver dibuixat un escenari ben galdós amb els exemples sectorials que he explicat, que no conviden a veure un futur gens esperançador per a la pagesia, sobretot en relació amb el relleu generacional; però tampoc per a la producció d'aliments ni per al despoblament de molts territoris —i no tan sols a l'alta muntanya. És un problema de país i no tan sols de la pagesia, perquè l'abandonament de la terra per part dels pagesos ha arrossegat tots els altres oficis que també hi vivien, fins i tot els mestres.

Els problemes que cal resoldre són tants, que semblen un immens trencaclosques en què cal situar cada peça al seu lloc

perquè encaixin. És tan complex que ara ja no podem reivindicar una política agrària per a la pagesia, sinó més aviat una política agroalimentària, per sumar en aquesta aventura tota la gent que compra els aliments que produïm. Perquè no ens enganyem: una veritable política agroalimentària que contempli els problemes i els interessos dels pagesos i els consumidors tocarà inevitablement interessos econòmics d'altres agents que intervenen i es beneficien de la transformació dels productes agraris o de la seva comercialització, sobretot a gran escala. No oblidem que per fer «ofertes» a les grans superfícies, primer cal aconseguir productes pagats en origen a preus molt baixos. Aquest sistema amb «preus parany» no fa res més que devaluar els productes alimentaris i afectar greument l'economia pagesa.

97

En el marc de la Unió Europea, sabem perfectament el que es pot fer i el que no es pot fer en matèria de política agrària, el que és competència de la UE i el que resta a les mans dels estats membres. Es tracta, per tant, de tenir clara quina agricultura volem, quin territori i fins i tot quin paisatge volem preservar, i el paper que hi han de tenir, com sempre, els pagesos. I, és clar, els recursos econòmics i humans que hi volem destinar i que després recuperarem en forma d'aliments de qualitat i segurs. I no es tracta de cap manera de defensar una agricultura subvencionada, subsidiada, perquè això fora un «mal va qui no pensa en l'endemà». Fins i tot els ajuts de la PAC, que es poden qüestionar per als beneficiaris absentistes, no pretenen altra cosa que compensar la pèrdua de renda provocada per la globalització i la desaparició de la protecció en frontera. És cert que el sistema establert dins la PAC no ha funcionat, potser perquè es va acabar pensant en els preus i ha acabat beneficiant els propietaris més rics, amb més terra per declarar i amb rendiments per hectàrea més elevats. Aquest model, al costat de la realitat de països com Catalunya o Espanya, que mai no han endegat cap mena de «reforma agrària» per fer possible una agricultura amb pagesos, fa que el futur d'aquesta agricultura amb pagesos sigui més incert en uns països que en uns altres.

Potser ens hauríem de preguntar què han fet nacions com Noruega, Àustria o Suïssa per mantenir la seva pagesia, fins i tot a muntanya. Perquè allà les rendes del treball

a la indústria i els serveis són molt altes i la possibilitat de trobar-hi feina també. Potser en aquests tres països el problema agrari o rural no el van veure mai com un problema a part, sinó com un problema de país que afectava tothom: la desaparició de l'agricultura i de la ramaderia tindria conseqüències greus per a tota la societat.

Certament que ja amb la primera PAC —que neix del Tractat de Roma— tots els estats fundadors del mercat comú havien de cedir competències en agricultura, i que la política de «preus i mercats» havia de decidir-se des de Brussel·les. Però la «política d'estructures» —que decideix les mesures de modernització, la incorporació de joves o quins recursos es destinen a incentivar la producció ecològica— correspon avui encara als estats membres. Fins i tot en mesures tan importants com la intervenció en el mercat de la terra agrícola, una qüestió essencial si volem modernitzar les explotacions actuals o facilitar la incorporació de pagesos joves de procedència urbana. Com en tantes altres actuacions polítiques que afecten l'economia, cal un intervencionisme que tingui per objectiu mantenir i reforçar l'agricultura i la ramaderia per així mantenir un territori viu i equilibrat, amb el factor humà com a peça clau, i fer possible una producció d'aliments de qualitat i segurs a partir d'un sistema de producció progressivament ecològic. Caldrà definir, per tant, quins instruments hem de tenir i de quins recursos econòmics disposem per, entre tots, aconseguir una Catalunya més lliure, més justa i sobretot més solidària. ω